

“EDEBİYATIMIZDA CENÂB-I ALLAH” KONULU II. İSLAMÎ TÜRK EDEBİYATI SEMPOZYUMU GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Araş. Gör. Tuğba AYDOĞAN

Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı tarafından, Yağmur Dil Kültür ve Edebiyat Dergisi'nin desteğiyle geçtiğimiz yıl ilki düzenlenmiş olan İslamî Türk Edebiyatı Sempozyumu'nun ikincisi “Edebiyatımızda Cenâb-ı Allah” konusuyla 5-6 Ekim tarihlerinde Üsküdar Gençlik Merkezi'nde gerçekleştirildi.

Amacı genel olarak “Edebiyatımızdaki İslamî çerçevenin belirlenmesi, bununla birlikte Cenâb-ı Allah'ı konu edinen türlerin ve metinleri inceleyen araştırmaların bir araya getirilmesi” şeklinde açıklanan sempozyuma yurtiçi ve yurtdışından 128 bildiri gönderildi. Bunların arasından 28 bildirin kabul edildiği sempozyum, 5 Ekim Cuma sabahı Seyhü'l-Hattatin Hasan Çelebi'nin hüsn-ü hat sanatıyla elif çekip “Allah” lafz-ı celilini yazmasıyla başladı. Bu esnada kısa bir konuşma da yapan Hasan Çelebi “Elif” harfinin ve “Allah” lafzının hat sanatındaki yeri üzerinde durdu ve

“Kadd-i yâre kimi ar'ar demiş kimi elif

Cümlelerin maksûdu bir ammâ rivâyet muhtelif

beyitini de okuyarak duygularını kısaca dile getirdi.

Ardından Sempozyum Koordinatörü Hasan Ahmet Gökçe, Sempozyum Başkanı Mustafa İsmet Uzun ve Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı Doç. Dr. Sâfi Arpaguş açılış konuşmalarını yaptılar. 7 oturum olarak düzenlenen program başlamadan önce Prof. Dr. Kemal Yavuz “Tevhid Anahtarı Besmele-i Şerife'nin Türk Şiirindeki Akisleri” isimli bir konferans verdi. Sempozyum programında da “Besmeleyle edelim bed-i kelâm” ifadesiyle eşleştirilen bu açılış konferansında Prof. Dr. Kemal Yavuz, geniş çerçevede Besmele'nin faziletlerinden bahsederek şairlerin dünyasında Besmele'nin yeri ve anlamı üzerinde durdu.

Sempozyumun ilk günü öğleden sonra düzenlenen ve başkanlığını Prof. Dr. Ali Yılmaz'ın yaptığı oturumda Prof. Dr. Mustafa İsmet Uzun “İslamî Türk Edebiyatında Tevhid Türü Etrafında”, Doç. Dr. Aziz Kılınç “Mânâ Medeniyetinin Bir Meyvesi: Elifnâme”, Yrd. Doç. Dr. Ayşe Farsakoğlu Eroğlu “Klasik Türk Edebiyatında Gazellerde Allah'ın Birliğine İşaret Eden Vahdet Sembolleri: Fuzûlî Örneği”, M. Şamil Baş “İslamî Türk Edebiyatında Manzum

Vahdetnâmeler ve Aşkî Mustafa Efendi'nin Vahdetnâmesi" başlıklı bildirimlerini sundular. "Gelin Tevhid Edelim" adını taşıyan bu oturumda bildirimlerin başlığından da anlaşıldığı üzere İslamî Türk Edebiyatının bazı türleri üzerinde duruldu.

İlk oturumdaki konuşmacılar genel itibariyle İlahiyat Fakültelerinin Türk İslam Edebiyatı anabilim dalındaki akademisyenlerden oluşurken ikinci oturum Türk Dili üzerinde çalışan akademisyenlerden oluştu. Bu oturumun başkanlığını Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Mustafa Kaçalin yaptı. "Ya Rab İnâyetini Yâr Eyle Maña" başlıklı oturumda Doç. Dr. Mehmet Gümüşkılıç "İlk İslamî Türk Eserlerinden Kutadgu Bilig'de Cenâb-ı Allah'ın İsimleri", Yrd. Doç. Dr. Ersin Teres "Türkçe İlk Kuran Tercümesinde (Ryland Nüshası) Esmâü'l-Hüsna'ya verilen Karşılıkların Sınıflandırılması", Doç. Dr. Kalamat Kulamshaev "Kırgız Şiirinde Allah" isimli tebliğlerini sundular. Kulamshaev'in Kırgız şiirinden coşkuyla okuduğu örnekler katılımcıların dikkatini çekti. Doç. Dr. Mehmet Gümüşkılıç'ın tebliği üzerine Kutadgu Bilig'de "Allah" isminin yerine kullanılan "Bayat" kelimesinin manası üzerinde fikir alışverişinde bulunuldu. Programa iştirak edemeyen Prof. Dr. İbrahim Hakkul'un "Ali Şir Nevâi Gazeliyatında Allah ve İnsan İlişkisinin İfadesi" adlı tebliği ise bir öğrencisi tarafından sunuldu.

Sempozyumun ilk günü 3. oturumunun başkanlığını ise Prof. Dr. Mehmet Akkuş üstlendi. "Yâ Rab Sana Sundum Elim" adını taşıyan bu oturumda ilk olarak Prof. Dr. Âlim Yıldız "İslamî Türk Edebiyatında Münacaat: Sultan Şairler Örneği" başlıklı tebliğinde sultan şairlerin şiirlerinden örneklerle onların Allah'a yakarışlarını anlattı. Ardından Yrd. Doç. Dr. İbrahim Erşahin "Şairin Dua Ufku Münacaat ve Bu Şiirlerde Allah'a Hitap" başlıklı bildirisini sundu. Bu oturumun son konuşmacısı Yrd. Doç. Dr. Ahmet Karataş ise Klasik Türk nesrinin en önemli örneklerinden kabul edilen Tazarrûnâme'nin edebiyatımızdaki yeri üzerinde durdu, Sinan Paşa ve eserleri üzerinde yapılan akademik çalışmalara yenilerinin eklenmesi gerektiğini vurguladı.

İlk gün 3 oturum halinde düzenlenen sempozyum, ikinci gününde değerlendirme oturumuyla birlikte 5 oturum şeklinde gerçekleşti. Prof. Dr. Emine Yeniterzi'nin başkanlığını yaptığı oturumda sunulan tebliğler genel itibariyle edebiyatımızda tür olarak Esmâü'l-Hüsna'lar üzerinedir. Prof. Dr. Emine Yeniterzi Larendevi İbrahim Şânî'nin bir beytini okuyarak, Cenâb-ı Allah'ı tanımak istiyorsak isimlerinden başlamamız gerektiğini vurguladı. İlk olarak Yrd. Doç. Dr. Ali Öztürk manzum ve mensur Esmâü'l-Hüsna'ların içerikleri hakkında bilgi verdi. Prof. Dr. Mahmut Kaplan "Nâbî'nin Tevhidlerinde Esmâü'l-Hüsna Algısı" başlığını taşıyan bildirisinde Nâbî'nin tevhidlerine derinlemesine bir bakış açısıyla nüfuz ederek fikirlerini paylaştı. Ayrıca oturum esnasında kaleme aldığı bir şiirini okuyan Prof. Dr. Mahmut Kaplan, meslektaş Prof. Dr. Emine Yeniterzi tarafından "iki kanatlı" şeklinde nitelendirildi. Bu oturumda Doç. Dr. Selami Turan "Nimet ve Surûrî'nin Şiirlerinde Geçen Cenâb-ı Allah'ın İsim ve Sıfatları" ve Doç. Dr. Bahir Selçuk

“Yunus Emre Dîvânında Cenâb-ı Hak için Kullanılan Mecazi Kavramlar” başlıklı bildirimlerini sundular.

“Minnet Yâ Hüdâ’ya ki...” başlıklı oturumun başkanlığını Prof. Dr. Abdullah Uçman üstlendi. Yeni Türk Edebiyatı alanında çalışan akademisyenlerin yer aldığı bu oturumun ilk konuşmacısı Doç. Dr. Fikret Uslucan’dı. Doç. Dr. Uslucan “Mehmet Akif’in Şiirlerinde Allah’a Sitem ve İltica” başlığını taşıyan tebliğinde, Mehmet Akif’in şiirlerinde yaşadığı dönemin de etkisiyle zaman zaman Allah’a sitem ve isyan içeren ifadeler kullandığını ancak şairin sonunda mütevekkil bir mümin duruşuyla yine Allah’a yöneldiğini belirtti. Ardından Sezai Karakoç’la ilgili çalışmalarından kendisini tanıdığımız Prof. Dr. Turan Karataş, Sezai Karakoç’un şiirinde Allah konusu üzerindeki fikirlerini aktardı. Sezai Karakoç’un çağın imkanlarıyla Allah’ı yeni bir dille anlattığını ifade ederek onu “Tanrı dilinden medet uman söz sultanı” şeklinde nitelendirdi. Yine bu oturumda konuşan Cevat Akkanat, sunduğu “İkinci Yeni Şairlerinde Cenâb-ı Allah: İlhan Berk Örneği” başlıklı bildiriyle sempozyumun ana konusuna farklı bir açıdan baktığını gösterdi. Son olarak bu oturumda Gülbahar Reçber, “Ziya Osman Saba’nın Şiirlerinde Allah” konulu tebliğini sundu.

Başkanlığını Prof. Dr. Nihat Öztoprak’ın yaptığı bir sonraki oturumda Yrd. Doç. Dr. Sezai Coşkun “Poetik Tasavvuru Allah İnancı Üzerine Kurmak” ve Yrd. Doç. Dr. Tefik Sütçü “Encümen-i Şuara Şairlerinde Cenâb-ı Allah” başlıklı tebliğlerini sundu. Ayrıca bu oturumun konuşmacılarından biri olan üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölüm başkanı Prof. Dr. Âdem Ceyhan’ın “Fikret’in Tarih-i Kadim ve Zeyli’nin Ülkemizde Meydana Getirdiği Tesir ve Reaksiyonlar” başlıklı bildirisi katılımcıların beğenisini topladı. Prof. Dr. Âdem Ceyhan oturum başkanının da müsadisiyle kendisine ayrılan sürenin üzerinde konuşmasına rağmen salondaki dinleyicileri uyanık tutmayı başardı. Yaptığı araştırmalar sonucunda, yayımlandığı tarihte büyük tepkilere yol açan Tarih-i Kadim’in yazılışını 1911 olarak tespit eden Ceyhan, Fikret’in bir dostunun bu şiiri kendisinden habersiz yayımladığını söylediğini belirtti.

“Taştı Rahmet Deryası...” başlıklı sempozyumun son oturumunun başkanlığını Prof. Dr. Ahmet Yılmaz üstlendi. Bu oturumun ilk konuşmacısı olan Yrd. Doç. Dr. Dursun Ali Tökel’in “Türkçe Duyguların İfade Edilmesinde Allah Lafzının Kullanılması” başlıklı bildirisi katılımcıların dikkatini çekti. “Allah” lafzının Türklerde birçok duyguyu karşıladığını ifade eden Yrd. Doç. Dr. Dursun Ali Tökel Yeşilçam filmlerinden aldığı örneklerle bildirisini renklendirdi. Ayrıca bu oturumda Yrd. Doç. Dr. Nuri Özcan “İslamî Türk Musikisinde İlahi Formu”, Prof. Dr. Azmi Bilgin “Tasavvufî Tevhidler” ve Nebile Özmen “Seküler Temalı Türk Halk Şiiri Formlarında Cenâb-ı Allah” başlıklı bildirimlerini sundular.

Sempozyumun değerlendirme oturumunun konuşmaları, bu oturumun başkanı Prof. Dr. Hasan Aksoy, Prof. Dr. Cihan Okuyucu, Prof. Dr. Bilal

Kemikli ve Doç. Dr. Nuran Yılmaz tarafından yapıldı. Sanatı “fani olanda bakiyi arama cehti” olarak nitelendiren Prof. Dr. Cihan Okuyucu, Mesnevi’den naklettiği bir hikayeyle düşüncelerini dile getirdi. Prof. Dr. Bilal Kemikli ise sempozyumlardan maksadın, “dünü anlama, anı anlamlandırma ve yarını kurgulama” olması gerektiğini vurgulayarak Türk İslam Edebiyatının bir şemsiye olduğunu, edebi ürünleri çatısı altında topladığını belirtti. Bu sempozyumun bir dahaki programı için tavsiyelerde bulundu.

Programın kapanış konuşmaları Prof. Dr. Mustafa İsmet Uzun ve Hasan Ahmet Gökçe tarafından yapıldı. Seneye yapılacak olan III. İslamî Türk Edebiyatı sempozyumunun konusunun Hz. Peygamber olacağının müjdesi verildi.

Bilim ve kültür çevrelerinin ilgisini çeken , Türk Dili ve Edebiyatı alanında araştırmalar yapan akademisyenleri bir araya getiren sempozyum, 2 günlük yoğun bir programın ardından sona erdi. Sempozyumda gerek Halk Edebiyatı, gerek Türk Dili ve gerekse Yeni Türk Edebiyatı alanlarıyla ilgili olarak sunulan bildirilerle Türk İslam Edebiyatının ne kadar geniş bir çizgiye yayılmış olduğunu gördük. Ayrıca ele aldığı konular itibarıyla sunulan bildirilerin çerçevesi bizlere Türk İslam Edebiyatının halen devam eden bir edebiyat olduğunu yeniden hatırlattı. Edebiyatımızın farklı alanlarda verilmiş olan eserlerde dinî muhtevanın ortaya konulması adına önemli tebliğler sunulan sempozyumda yer alan bazı bildirilerin içerikleri ise kendilerinden önce verilen bilgileri tekrar etmekten öteye geçemedi.

Bu vesileyle sempozyumun düzenlenmesini sağlayan Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı’nın değerli öğretim elemanlarına, Yağmur Dil Kültür ve Edebiyat Dergisi’ne, bildirileriyle sempozyuma katkıda bulunan akademisyenlere ve katılımlarıyla böyle bir ortamın oluşmasına katkıda bulunan ilgililere ve öğrencilere teşekkür ediyoruz.